

ETNOGRAFIK BELGELER ÜZERİNDEN TARİHTE BİR KENT VE DÖNEMİN İZİNİ SÜRMEK (20. Asrın İlk Yarısında Antakya)*

Olcay ÖZKAYA

Doç Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, Türkiye
oockayaister@gmail.com,
Orcid ID: 0000-0002-8907-6997

Makale Geliş Tarihi: 06/05/2022

Makale Kabul Tarihi: 31/05/2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Özkaya, O., (2022). Etnografik belgeler üzerinden tarihte bir kent ve dönemin izini sürmek (20. asrın ilk yarısında Antakya), *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(49), 421-442.

Öz

Maddi kültür öğeleri olarak çeşitli pek çok akademik çalışmaya kaynaklık etmiş olan etnografik nitelikli belgeler, oldukça zengin bir tarihsel birikimi, belli bir tarihsel süreçte yaşamış toplumların çeşitli yönlerini ortaya koyabilecek veriler sunmaktadır. Deneyimlenmiş yaşamların söz konusu etnografik belgeler yoluyla izini sürmek kimi zaman araştırmacıya yazılı belgelerde ulaşılamayacak önemli bilgiler sağlayabilmektedir. Son zamanlarda Tarih araştırmaları klasik çalışma metodlarının dışına çıkarak bu türden bilgi ve belgeleri dikkate almaya başlamıştır. Tarih araştırmaları, yazılı metin ve arşivlerin yanı sıra yazılı olmayan maddi eser ve belgeler, sözlü kaynaklar, görsel ve sesli kayda alınmış dökümanlar gibi son dönemlerde neredeyse birçok araştırmada artık sıklıkla rastlanmaya başlanan kaynaklara da başvurmaktadır.

Dolayısıyla bu çalışma Dünyanın en önemli Arkeoloji Müzelerinden olan Hatay Arkeoloji Müzesinde bulunan etnografik nitelikli taşınabilir maddi kültür öğelerini kapsayan belgeler arasında konu ile ilgili tespit edilen seçkilerin değerlendirilmesi üzerine geliştirildi. Çalışmanın ana kaynağı olan bu etnografik nitelikli taşınabilir maddi kültür öğelerinden oluşan belgeler çerçevesinde Antakya'nın, 20. asrın başlarında içinde bulunduğu durumu sosyal, kültürel ve siyasal atmosferi ekseninde değerlendirildi. Bu bağlamda ana kaynak olarak kullanılan belgelerin 1918'de Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Ateşkesi sonrası bölgede başlayan Fransa manda yönetimi, işgale karşı oluşan dekolonyal çabalar, Anavatan'a bağlılık ve İltihak faaliyetlerine yönelik bilgiler verdiği anlaşılmaktadır. Çalışma, etnografik belgelerin bu kronolojik çizgi üzerinden değerlendirilmesi ve söz konusu dönemin kroniğinde gelişmelerin izinin sürülebilmesi ile döneme dair gündelik yaşam ayrıntılarına ulaşmayı amaç edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Etnografik Belgeler, Tarih, Antakya, Hatay, Sosyo-Kültürel Yaşam.*

*- Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

- Bu makale Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiş olan 19.M.054 numaralı projenin bir çıktısı olarak kaleme alınmıştır. Bu bağlamda söz konusu destekten dolayı ilgili kuruma teşekkür etmek isterim. Ayrıca Hatay Arkeoloji Müze Müdürlüğüne de çalışmanın yürütülmesi için sağladıkları çalışma izin ve yardımdan dolayı teşekkür ederim.

**A CITY IN HISTORY THROUGH ETHNOGRAPHIC DOCUMENTS AND TRACING THE PERIOD
(Antakya in the First Half of the 20th Century)**

Abstract

Ethnographic documents, which have been the source of a great number of various academic studies as material cultural elements, provide information that may reveal a rather rich historical background and various aspects of communities lived in certain historical periods. Tracing the experienced lives by way of these ethnographic documents may sometimes provide the researcher with information that may not be possible to be found in written documents. Recently, historical studies have begun to take such information and documents into account by going beyond the traditional studying methods. In addition to written texts and archives, historical studies also refer to sources that are frequently encountered in many studies recently, such as non-written material works and documents, oral sources, visual and audio recorded documents.

Therefore, this study was performed on the basis of the evaluation of selections among the documents covering ethnographic movable material culture elements in the Hatay Archaeology Museum, one of the most significant Archaeology Museums in the world. Within the framework of these documents consisting of these ethnographic movable material cultural elements, which constitute the main source of this study, the situation of Antakya at the beginning of 20th century was evaluated in the axis of social, cultural, and political atmosphere. In this context, it is understood that the documents used as the main source provide information about the French mandate administration that started in the region after the Armistice of Mudros signed between the Ottoman Empire and the Entente States in 1918, the decolonial efforts against occupation, loyalty to the Motherland and the Adhesion activities. The study aims to evaluate the ethnographic documents through this chronological line, trace the developments in the chronicle of the period in question and get the details of daily life of the period.

Keywords: *Ethnographic Documents, History, Antakya, Hatay, Socio-cultural life.*

Giriş

İnsanlık, tarih boyunca doğanın sunduklarına karşılık, yine doğadan edindiği metaryallerle ikinci bir yaşam alanı yaratmıştır (Nephan, 1989, s.278). Bu alan, doğanın zorluklarına karşın insanlığın varlığını sürdürme ve yaşadığı çevreye uyarlanma amacıyla ürettiği, değiştirip dönüştürdüğü insan aklının ürünleridir. Diğer bir anlatımla insanlığın binlerce yıllık varoluş mücadelesinde doğaya karşı geliştirdiği somut araçlar etnografik nitelikteki taşınır kültür varlıkları, maddi kültür ya da materyal kültür öğeleridir. İnsanlar hayvanlardan farklı olarak çevresindeki doğal kaynakları kullanarak aletler üretmişler ve yaşadıkları çevreye uyum sağlamışlardır. Bu nedenle maddi kültür, evrenseldir ve dünya üzerinde bütün insan toplumlarında görülmektedir. Maddi kültür, toplumların sosyo-kültürel ilişkilerini anlamak için somut ürünler üzerinden onların hangi maddelerden, hangi yöntem ve tekniklerle ve kim ya da kimler tarafından yapıldıklarını ortaya koyar. Maddi kültür materyaller aracılığıyla bir toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel örüntülerini anlamaya ve yorumlamaya çalışır ve tarih, antropoloji,

sosyoloji, sanat tarihi, arkeoloji ve müze bilimi gibi pek çok bilim dalıyla yakından ilgili disiplinler arası bir araştırma alanıdır (Sarıtaş, 2019, s.29-40).

Emiroğlu da benzer şekilde maddi kültürü, insanların doğa dışında kendi beceri ve emekleriyle yarattıkları her türlü araç-gereci kullanım ve süs eşyalarını, mimari elemanları ve yerleşim mekânlarını içine alan boyutu olarak tanımlar (Emiroğlu ve Aydın, 2003, s.559). Bu çalışmada kullanılan maddi kültür materyalleri Hatay Arkeoloji Müzesinde, 1. ve 2. depo'da yer almaktadır. Söz konusu müzede adı geçen bölümde muhafaza edilen bu eserler, tarih aralığı olarak 20.yüzyılın başlarında bölgenin çeşitli özellikleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ele alınan eserlerden dönemin sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasal ortamı hakkında bilgilere ulaşılmaktadır. Söz konusu bu maddi kültür öğeleri çalışmanın ana kaynağı olarak ele alınmıştır. Amacımız tarihi belgeler üzerinden yorumlama metodolojisine alternatif olarak makalede sınırları çizilen tarih aralığında döneme tanıklık etmiş maddi kültür öğeleri ışığında kimi çıkarımlarda bulunmak ve tarih araştırmalarında maddi kültür öğelerinin de ana ya da yan kaynak olarak kullanımına dikkat çekmektir. Bu yaklaşımla söz konusu döneme ilişkin olaylara dair farklı bir bakış açısı getirilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada yukarıda ana hatları çizilen amaçlar doğrultusunda kimi yazılı belgelerde yer almayan olası boşlukların etnografik belgelerin yorumlanması ile giderilmesine olanak sağlamak hedeflenmiştir. Akademik çalışmalarda yer alan anlatılanların, görsel meteryallerle desteklenmesi, dönemin sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasal yaşamının anlaşılmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Bu amaç doğrultusunda 2020 yılı tarihi içerisinde belli aralıklarla Hatay Arkeoloji Müzesine gidilmiş, müze müdürüyle yapılan görüşme ve yazışma süreci sonrasında müze deposunda yer alan ilgili etnografik eserlerin tarafımdan incelenmesine ve fotoğraflarının çekilmesine müsaade edilmiştir.

Genel bir projeksiyonla bakıldığında Etnografi, etimolojik olarak incelendiğinde Yunanca *ethos* (halk) ve *graphie* (çizim) sözcüklerinin birleşiminden oluşur ve "*halkı anlatmak*" anlamına gelmektedir (Emiroğlu ve Aydın, 2003, s.282). Bunun yanında Etnografik eser ise, toplumların sosyo-kültürel yapısını yansıtan, gündelik yaşamda kullanılan maddi kültür öğeleridir. Bu eserler toplumların kültür varlıklarını temsil etmeleri ve toplum hafızasını oluşturmaları nedeniyle kültür mirasındırlar ve bu eserler müzelerde sergilenirler. Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından etnografik eserlere ilişkin "Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları" kapsamında çıkarılan yönetmelik 03/05/1988 tarih ve 19803 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte etnografik eser ise etnografik nitelikteki kültür varlıkları "*halkın sosyal hayatını yansıtan insan yapısı araç ve gereçler dahil bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili taşınır varlıklar*" olarak ifade edilmiştir. Yine aynı yönetmelikte "*Yurtdışına Çıkarılmayacak Etnografik Nitelikteki Kültür Varlıkları*" şu şekilde sıralanmıştır:

Madde 4- Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup; Jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü taşınır kültür varlıkları ile Osmanlı İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar olan Türk Milletinin gelenek ve göreneklerini, dini inançlarını sembolize eden, nadir olan, müze koleksiyonlarını tamamlayıcı nitelikte bulunan, belge değeri taşıyan Etnografik nitelikteki kültür varlıkları ile Milli Mücadeleye, Türk Cumhuriyeti Tarihine ve Atatürk'e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, yurtdışına çıkarılamaz(<https://teftis.ktb.gov.tr>, 02.04.2021).

Bu bağlamda söz konusu çalışmaya konu olan, Antakya ve civarında gelişen Fransız sömürge yönetimine karşı oluşan bağımsızlık sürecini yansıtan etnografik belgeler Madde 4 kapsamı gereğince Antakya Arkeoloji Müzesinde muhafaza edilmektedir. Bahsi geçen eserler

bölgenin Fransız işgal yılları ve bağımsızlık sürecine dair detaylı bilgiler ortaya koymaktadır. Ayrıca bu belgeler üzerinden dönemin sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasal atmosferi hakkında da dikkat çekici detaylara ulaşılabilmektedir. Bu şekilde döneme dair önemli gelişmeler sürecin birebir tanığı etnografik eserlerin tanıklığında farklı yönleriyle ortaya konulabilmektedir.

Çalışmada ana kaynak olarak incelenen etnografik eserlerin genel durumu hakkında Hatay Şehir Müzesi Sorumlusu Arkeolog Aslı Tunçer ile yapılan görüşmeye göre eserlerin Fransız manda döneminde 1938 yılı yapımı başlanan ve 1948 tarihleri arası yapım faaliyetleri devam eden, 1948 yılında ise resmi açılışı gerçekleşen Hatay Arkeoloji müzesinde depoda koruma altında muhafaza edilmektedir. Tunçer bu eserlerin daha önce sergilenmediğini, Hatay'da yeni oluşturulan Hatay Şehir Müzesinde de tema odaklı yapılan düzenlemede tema kapsamına alınmadığını belirtmektedir (Tunçer, 18.04.2022). Ancak buna rağmen 1940'lı yıllarda eşyaların müzede sergilendiğine ilişkin gezi yazıları mevcuttur. Bu bağlamda müzenin belirli dönemlerde kısa süreli sergiler gerçekleştirmiş olduğu olasıdır. Zira söz konusu eserler ile ilgili Temmuz 1949'da Kıbrıs'tan Hatay'a ziyarete gelen yüz sekiz kişilik bir grup öğretmenin gezi notlarını içeren bir anı yazısı dikkat çekicidir. Bu anı yazısı Osman Talat Yurdakul'a aittir. Yurdakul Kıbrıs'ın ulusal gazetesi Nacak'ta kaleme aldığı bir makalesinde *"...Hatay 20 yıl Fransa'nın işgalinde ızdırıp çekmiştir. 476 numaralı hudut taşı, yirmi yıl Hatay'ı Anavatan'ından, sancağından ayrı tutmuştur. ..Bu satırların naçiz yazarı, yüz sekiz öğretmenle birlikte Hatay Müzesini gezmiş, öğretmenler kafilesi adına müze defterine şu satırları yazmak mutluluğuna ermişti: Kıbrısın ikinci bir Hatay olması dileği ile, bu defteri imzalar, Hatay'a sesleniyoruz. Hatay taşınla toprağınla davanla ne kadar da Kıbrıs'a benziyorsun. Hatay müzesinde Hatay'a ilk ayak basan Şükrü Kanatlı'nın elbiselerini, Hatay'a ilk ayak basan Mehmetçiğin postallarını, Hatay'a ilk ayak basan atın nallarını gördük. Bütün bunlar Hataylılar için tarihlerin üstünde bir tarih, kıymetlerin fevkinde bir kıymet ve önem taşımaktadır. Hataylılar üç gün evvel kurtuluşlarının 25 inci yıldönümünü kutladılar, Şaha kalkmış bir at üstünde Atalarının heykellerini törenle açtılar...(Nacak, 1963, s.1-4)"* notunu düşmüştür. Bu yazıya göre çalışmamızda yer verdiğimiz ve Hatay'ın bağımsızlık sürecine tanıklık etmiş olan bahsi geçen etnografik eserlerin belli aralıklarla ziyaretçilere sunulduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Tunçer'e göre ziyaretçilerin eserleri envanterlerin tasnif sürecinde görmüş oldukları olasıdır. Hatay Arkeoloji Müze Müdür Yardımcısı Murat Acar'a göre ise bu ziyaretin kuvvetle muhtemel 23 Temmuz 1939 Fransız Askerlerinin Hatay'ı terk etmesinin yıldönümü üzerine 1949'un Temmuz ayında kısa süreli bir sergi şeklinde düzenlenmiş olması ve bu vesileyle bu etnografik eserlerin teşhir edilmiş olması olasıdır (Acar, 05.05. 2022).[†] Bu bağlamda bu türden tarihi değere sahip olan eserlerin döneme ait taşıdıkları izler ve verdikleri mesajlar açısından uygun bir tema düzeni içerisinde kent içerisinde yer alan bir müzede ya da özel temalı bir müzede sergilenmesi oldukça değerli olacaktır. Zira Hatay Anadolu'nun diğer vilayetlerinden farklı olarak özgün bir tarihi birikim ve geçmişe sahiptir. Öyleki Milli Mücadele yıllarını birbütün olarak yaşamış olan Hatay, sonrasında kazanılan bağımsızlık mücadelesinin dışında kalarak bu yöndeki çabaları misaki millinin dışından yürütebilmiştir. Burada yaşanan süreç Hatay için bir istiklal mücadelesi olmuş, çalışmada yer alan etnografik eserler de bu istiklal sürecinin yaşayan canlı tanıkları olarak tarihe kayd olunmuştur. Bu bağlam kentte söz konusu eserlerin de içerisinde bulunacağı bir İstiklal ya da kurtuluş müzesinin oluşmasının ve bu sayede tarihin belli bir döneminin olgusal anlamda sürdürülebilirliği aynı zamanda tarihi mirasın toplumsal hafızada korunması ve kalıcılığına hizmet etmesi bakımından hayati öneme sahip olacağı kanaatindeyiz.

[†] Murat Acar ile 05.05.2022'de yapılan görüşme.

I.iki Savaş Arası Dönemde Hatay (1918-1939)

Makalede ana kaynak olarak kullanılan etnografik eserlerin tarihsel süreç itibarı ile ilgili olduğu dönem Hatay'ın 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi ile Fransızlar tarafından işgali, 1921 tarihli Ankara Antlaşması ile bölgede tesis edilen manda yani sömürge yönetimi süreci, 1938 yılı bağımsızlık ve 1939 yılı Türkiye'ye katılım süreçleridir. Sınırları kısaca belirtilen bu tarih aralıkları coğrafi bölge itibarı ile de Antakya ve civarını kapsamaktadır. Bu bağlamda dönemin tarihsel gelişmeleri içerisinde irdelenecek olan etnografik eserleri bütünü içerisinde anlamak ve incelemek için süreç hakkında ana hatlarıyla bilgi vermek yerinde olacaktır.

Milli Mücadele yıllarının önemli bir aşaması olan Sakarya Savaşı sonunda 20 Ekim 1921'de Fransa ve Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında imzalanan Ankara Antlaşması'na göre Sancak bölgesinin (Antakya ve İskenderun havalisi ya da İskenderun Sancağı) milli sınırlar dışında kalması Türkiye'nin o dönem çıkarları bakımından gerekli görülüyordu. Söz konusu antlaşma bölgede yeni bir yönetim oluşturmuştur. Ankara Antlaşması'nın 7. maddesi gereğince İskenderun'a özel bir idare şekli tanınacağı, Sancak olarak ifade edilen bölgede Türkçenin resmi dil olacağı, Türk olan sakinlerine kültürlerini geliştirmek için her türlü kolaylık sağlanacağı belirtilmiştir (Özkaya Duman, 2017, s.28 ; TBMM Zabıt Ceridesi, 1958, s.24-26).

Ankara Antlaşmasının imzalanmasından sonra Fransız askerleri 20 Aralık 1921'de Adana'dan çekilmiştir. 21 Aralık'ta da Türk kuvvetleri Adana'ya girmiştir. 25 Aralık 1921'de Gaziantep işgalden kurtulmuş, 5 Ocak 1922'de ise Adana ve çevresi tamamı ile Türklerin eline geçmiştir (Özkaya Duman, 2017, s.29; Yaşar ve Akbıyık v.d., 2008, s.252).

1923 Lozan Antlaşması ile özel statüsü onaylanan İskenderun Sancağı, 1926 Türkiye-Fransa (Suriye ve Lübnan için) Dostluk ve iyi komşuluk Sözleşmesi'nden 1936 yılına kadar Ankara ve Paris arasında bir sorun olarak gündeme gelmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk ile başlayan inkılaplar ve uluslararası alanda kazanılmış olan saygınlık, Sancak ve Suriye'de Türkiye'nin yıldızının parlaması sonucunu beraberinde getirmiştir. Türkiye'nin dönemin Beyrut Başkonsolosu görevinde bulunan Feridun Cemal Erkin anılarında, Fransa ile herhangi bir anlaşmazlığa ortam vermemek için Türk Hükümetinin başkonsoloslarına Sancak/Hatay'ı ziyaret etmekten kaçınmaları talimatını verdiğini belirtmiştir (Ada, 2013,s.104).

Türkiye ve Fransa arasındaki siyasal ilişkilerin gerilmesi 1936 yılı ile başlamıştır. Fransa'da, 1936 seçimlerinde Leon Blum yönetime gelmiştir. Bu gelişme Fransa'nın dış politik tutumunu etkilemiş ve Fransa manda yönetiminin zamanının geçtiğini ifade etmeye başlamıştır. Fransa, Suriye ve Lübnan'la olan ilişkilerini yeniden düzenleme yoluna giderek, Dışişleri Bakanı Delbos ile Bakanın siyasi danışmanı Vienot aracılığıyla Paris'te Suriyeli liderlerle görüşmelere başlamıştır. Bu görüşmeler sonucunda gene Paris'te Suriye ile Fransa arasında, Suriye'nin üç yıl sonra bağımsız olacağı ve aynı zamanda Milletler Cemiyeti'ne üye olabileceği bir antlaşma 9 Eylül 1936'da imzalanmıştır (Dağıstan ve Sofuoğlu,2008, s.44).

9 Eylül 1936 tarihli Fransa-Suriye Antlaşmasında Sancak ile ilgili bir madde bulunmamaktadır. Yalnızca Antlaşmanın üçüncü maddesinde "Fransa'nın, Suriye ile ilgili olarak ya da onun adına imzaladığı uluslararası anlaşma ve sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinin, mandanın sona erdiği gün Suriye hükümetine devredileceği" hükmü yer alıyordu. Cebel Dürzi ve Lazkiye'ye özel bir mali ve idari rejimin kurulmasını öngören ekte de Sancak'a dair herhangi bir gönderme yapılmamıştır (Ada, 2013, s.110). Türkiye söz konusu gelişmeler üzerine Fransa tarafından 9 Eylül 1936'da Suriye'ye verilen bağımsızlığın Sancak'a da verilmesini beyan eden bir notayı Fransa'ya göndermiştir (BCA. 030.10.224.510.12.). Bu gelişme üzerine 1936 yılı her iki ülke arasında ikili ilişkilerin Sancak konusu üzerine zora girdiği bir dönemi

başlatacağıdır. Söz konusu notanın gönderilmesi sürecinde Atatürk, 1 Kasım 1936 T.B.M.M. açılış konuşmasında durumu değerlendirmiştir ve şu ifadeleri kullanmıştır;

“Bu sırada, Milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, hakiki sahibi öz Türk olan, İskenderun-Antakya ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyet ve katıyetle durmaya mecburuz...” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1.11.1936, C.1.).

uluslararası alanda dengelerdeki değişim, yeni süreçte revizyonist eğilimlerin sonucunda sömürgelerde başlayan dekolonyal çabalar Fransa'nın Avrupa'da 1937 yılı sonuna kadar sürecek olan gelişmelerden etkilenmesini beraberinde getirmiştir. Aynı süreçte İspanya'da beliren Franco ilerleyişi, İtalya'nın Alman-Japon Anti-Komintern Pakt'a katıldığını açıklaması, Alman ilerleyişi Fransa'nın Sancak konusundaki tutumunun yumuşamasına neden olmuştur (Ada, 2013, s.144; Armaoğlu, 2016). Tüm bu gelişmelerin ardından Fransa ile yoğun bir diplomasiye girilmiş ve bu durum dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün günlüğünde tuttuğu notlara da yansımıştır. Buna göre İnönü günlüğüne; “Sancağın hususi idaresi, tamamen ayrı ve müstakil bir istikamete yürüyor, Suriye-Lübnan-Sancak, temel prensipler üzerine bir anlaşmaya varıldı, Entante distincte, dahili işlerinde tam istiklal, Sancak vaziyetinin değiştirilmemesi için Cemiyet-i Akvam salahiyeti” şeklinde not düşmüştür (İnönü, 2014, s.540-541; Demirel, 2017, s.166).

Hatay meselesine genel bir projeksiyonla bakıldığında 1937 yılının sorunun çözümünde önemli bir tarih olduğu görülmektedir. 1937 Antlaşmaları çerçevesinde Milletler Cemiyeti çerçevesinde imzalanan antlaşma ile statü ve anayasanın uygulanmasında Fransa'nın çıkardığı güçlülere rağmen, Hatay davasını bizzat yönlendiren Atatürk, Türkiye'nin barışçı ve hukuka saygılı görünümünü bozmadan aşama aşama yürütmeye özen göstermiştir. Türkiye'yi işgalcilikle suçlayacak herhangi bir argüman vermemeye büyük gayret sarf etmiştir. Suriye'nin bağımsızlığını hararetle destekleyerek aynı hakkin Hatay'a verilmesi gerektiğini ısrarla savunmuş, Milletler Cemiyeti'nde ve Fransa ile yürütülen müzakerelerde hukuka saygılı bir tavır sergilemiştir (Sarinay, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hatay-sorunu-ve-cozumu/>, 24.04.2022; Payaslı, 2017).

27 Ocak 1937'de Fransa ile bir prensip anlaşması çerçevesinde mutabakat sağlanmış ve söz konusu anlaşmanın niteliği Milletler Cemiyeti tarafından raportör olarak görevlendirilen İsveç Dışişleri Bakanı Rickard Sandler'in hazırladığı rapor Sandler Raporu[‡] şeklinde Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir. Buna göre Sancağın içişlerinde bağımsız, dış işlerinde ise bazı konularda Suriye'ye bağlı *ayrı bir varlık* olduğu kabul edilmiştir. Öyle ki 1937 anlaşması Hatay sorununun çözümünde önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.[§] 29 Mayıs 1937 tarihinde Sandler'in raporuna istinaden Milletler Cemiyeti, Hatay için düzenlenen anayasayı kabul etmiştir (BCA. 030.10.0.0, Yer No:222.501.25). Konunun çözümü yönünde Milletler Cemiyeti, sancak seçimlerinin 15 Nisan 1938'de başlayacağını ve seçim nizamnamesininin 94 maddeden oluşacağını belirtmiştir (*Yenigün*, 1938, s.1; *Cumhuriyet*, 1938).

Türkiye ve Fransa arasında Antakya ve Ankara'da imzalanan ikili antlaşmalara göre Albay Şükrü Kanatlı komutasındaki Türk ordusu Hatay'da görev almak için 4 Temmuz 1938'de harekete geçmiş öncü kuvvetlerinden oluşan kuvvetler büyük sevinç gösterileri içinde bölgeye girmişlerdir. Asıl birlikler 5 Temmuz 1938 sabahı biri Hassa diğeri Payas sınırından iki bölgeden Hatay topraklarına giriş yapmışlardır. Bu olay bölgedeki Hataylılar tarafından coşku ile karşılanmış bu esnada şehir ve köylerden gelen binlerce kişi askerlerin geçeceği güzergâhlarda

[‡] Sandler Raporu için bkz: BCA. 030.10, 222.501.4. Yer No:402.24.

[§] 26 Ocak 1937 Antlaşması için bkz.: (Sarinay, 2001).

ellerinde bayraklarla sevinç gösterilerinde bulunmuşlardır (Kodaz, 2020, s.264; bkz.: Sökmen, 1992). Kurnaz Şahin, esasında Hatay'a girecek kuvvetin hazırlıklarının daha Mayıs 1938'den itibaren yoğun olarak başlamış ve 1938 Haziran ayının sonlarına doğru hazırlıkların tamamlanmış olduğunu belirtmektedir. Bu sırada Fransızlarla askeri heyetler arasında yapılan görüşmeler sonucunda imzalanan 3 Temmuz 1938 tarihli Genelkurmaylar Anlaşmasına göre Hatay'a girecek takviyeli alay için son emirler ve hazırlıkların tamamlanmış olduğu vurgulanmıştır. Buna göre Takviyeli alay 4 Temmuz 1938 gecesi Payas ve Hassa üzerinden Hatay hududuna ilerlemiş, Hatay'da bulunan askeri heyet azasından Albay Feyzi Mengüç, ordu mümessili olarak Antakya'da kalmıştır. 5 Temmuz 1938'de Türk kıtalarına ait olacak kumandanlık binasının düzenlenmesini sağlanmış, kumandanlık binasına Türk bayrağı asılarak 5 Temmuz sabah saat 6.00'da Takviyeli Alay'ın Payas kolu Binbaşı Süleyman kumandasında Hatay'a girmiştir. Bu esnada Şehir ve köylerden binlerce halk hududa akın etmiş, halk büyük bir coşku içerisinde ağlayanlar, dua edenler ve hatta askerlerin ayaklarına kapananlar dahi görülmüştür. Payas grubundan yaklaşık bir buçuk saat sonra ise Hassa kazası hududunda Aktepe mevkiinden Kurmay Albay Şükrü Kanatlı kumandasındaki tugay 5 Temmuz 1938'de Hatay'a girmiştir. Albay Şükrü Kanatlı komutasındaki birlik, Çatalhöyük'te Gülizar hatun Konağında mola vermiş ve burada askerlere ayran ikram edilmiştir. Reyhanlı halkı Takviyeli Alay birliklerini kurbanlar keserek karşılarken Alay askeri yürüyüşle Kırıkhan ve Belen'e ilerlemiştir. Ardından Alay karargâhı Belen'e yerleşmiş ve Antakya'ya ayrılan tabur bir gün sonra şehre girmiştir. Tabur şehre girince askeri törenle karşılanmıştır. Fransız taburu da selam vaziyetini almış, Türk taburu muntazam yürüyüşle geçit resmi gerçekleştirdi. Türk mümessili Celal Karasaban, Fransız temsilci Collet, Albay Mengüç, Vali Abdurrahman Melek geçit resmini selamlamıştır. Geçit resmi sırasında halk "Yaşasın Türk Askeri, yaşasın Atatürk" şeklinde sloganlar atarak Türk askerinin Hatay'a gelişinden duymuş olduğu memnuniyeti belirtmiştir (Kurnaz Şahin, 2020, s.510-511).

Seçimler 24 Ağustos 1938'de yapılmıştır. 30 Ağustos 1938'de ise seçimlerin resmi sonuçları ilan edilmiştir. Buna göre Türklerin çoğunlukta oldukları kesinleşmiştir. Bu durum Milletler Cemiyeti seçim komisyonunun tespit ettiği %46'dan %63'e çıkmıştır. Bu artışın nedeni hem Türkiye'den gelen Hatay doğumluların sayısının çok olması hem de önceki seçimler sırasında yapılan usulsüzlüklerin engellenmiş olmasından kaynaklanmıştır (Kodaz, 2020, s.272). Ardından Hatay Millet Meclisi 2 Eylül 1938'de ilk toplantısını gerçekleştirerek yeni kurulan devletin Cumhurbaşkanlığı'na Tayfur Sökmen, Başbakanlığına ise Abdurrahman Melek, Meclis Başkanlığına da Abdülgani Türkmen'i seçmiştir. Meclisin ilk çalışmalarında 6 Eylül 1938'de devletin Anayasası kabul edilmiştir. Bu çerçevede Hatay Devleti'nin yönetim şekli Cumhuriyet, başkenti ise Antakya olmuştur. Devletin bayrağı Türk bayrağından örnekle Atatürk'ün talebi doğrultusunda Hatay bayrağı kanununa dayanarak al zemin üzerine beyaz bir ay ve etrafı beyaz ve ortası al bir yıldız olarak belirlenmiştir. Bağımsız devletin kurulması ile alınan en önemli kararlardan bir diğeri Hatay Devleti Parlamento'sunun Türkiye'deki yasaları olduğu gibi kabul edeceği konusudur (Hatay Devlet-i Ceride-i Resmîye, 1938; BCA. 030.18.01.02.86.15.10).

Hatay meselesinin kesin çözümü 1939'da gerçekleşmiştir. Zira 23 Haziran 1939'da taraflar arasında oluşacak bir İttifak için Türkiye Büyükelçisi Suat Davaz ile Fransa'nın Dışişleri Bakanı Georges Bonnet arasında Türk-Fransız Deklarasyonu gerçekleşmiştir. Ayrıca "Türkiye ile Suriye Arasında Toprak Sorunlarının Çözümüne İlişkin Antlaşma" Ankara'da imzalanmış ve Hatay'ın Türkiye'ye katılması ile bugünkü Türkiye-Suriye sınırı kesin olarak belirlenmiştir (Kürkçüoğlu ve Erhan, 2020, s.56). Bu sürecin Atatürk'ün akılcı, rasyonel ve barışçıl bir niteliğe sahip dış politik tutumuyla başarılı bir biçimde sonuçlandığı belirtilebilir. Türkiye'nin bir dış politika başarısı olarak değerlendirilen Hatay meselesinin çözümü güçlü ve direngen bir diplomasinin de başarısı olarak

görülmalıdır. Bu bağlamda “Hatay benim şahsi meselemdir...” şeklindeki yaklaşımıyla Atatürk bölgenin jeopolitik ve jeostratejik yeri ve konumunun geleceğini de görerek ilerigörüşlü bir dış politik bakış açısıyla meselenin en başından sonuna kadar anayurt ile Hatay arasındaki her türden iletişimi önemsemiş ve desteklemiştir.

II.Etnografik Eserlerin Özellikleri Ve Analizi

Çalışmanın ana referansı olan Etnografik belgelerin içerik ve tema açısından özellikleri Antakya, İskenderun ve çevresinin bağımsızlık ve Türkiye’ye katılım sürecine tanıklık etmiş olmalarıyla genel bir çerçevede sınırlandırılabilir. Söz konusu belgeler münferit olarak ele alındığında hemen hemen aynı tarihsel süreçte birbirinden farklılık gösteren yönleriyle döneme dair önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Bu belgeler özellikle 30 Ekim 1918 ile başlayan Fransız işgal yıllarında kentte gelişen işgal karşıtı mücadelenin tanıklığını yapmış pankartlar, bayrak ve flamalar, üniformalar oluşmaktadır. Bunlar arasında yer alan örneğin pankartlar genel bir projeksiyonla bakıldığında dönemin siyasal ve sosyal yapısını gözler önüne sermenin yanı sıra üzerinde taşıdığı kimi ayrıntıları ile de kültürel yaşama dair dikkat çekici bilgiler sunmaktadır. Çalışmada analitik yaklaşımlarla incelenecek envanterler ayrı ayrı ele alınacağından değerlendirme bölümü sona bırakılmıştır.

Belge 1: Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti’den hibe bir pankart. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Belgelerden no 1’in envanter numarası 518 olup eser adı Pankart olarak kayda geçmiştir. Eserin cinsi bez, devri ise 19 ve 20.yüzyıl olarak belirtilmiştir. Ölçüleri, uzunluğu 460 cm ve eni 60 cm’dir. Müzeye geliş tarihi 14.07.1975’tarihlidir. Müzeye geliş şeklinin Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti’den hibe olduğu belirtilmiştir. Müzedeki yeri 2.Depo çekmece 28’dir (Bkz.:Belge No.1).

Bu belgenin tanımı için söz konusu arşivde yer alan bilgilere göre, bir pankart parçası olduğu, yağlı boya ile boyanmış olduğu ilaveten üzerinde soldan sağa *Yeni gün*, *Vahdet* ve *Karagöz* yazan gazete resimleri bulunduğu görülmektedir. Yanı sıra “Atatürk Müjdeledi 40 Asırlık Türk yurdu ecnebi elinde kalmaz. 15 Mart 1923 adana” yazısı, bıçak tutan bir el resmi önünde “Vurduk düşmanı” yazısı, silah tutan bir el resmi altında “Şehirde” ifadesi yer almaktadır. Pankart lekeliştir.

Belge 2: Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti’den hibe bir pankart. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Etnografik belgelerden Belge no 2 ‘nin envanter numarası 517’dir. Envanter adı pankarttır. Eserin cinsi bez ve dönemi 19 ve 20.yüzyıl olarak belirtilmiştir. Ölçüleri uzunluğu 660cm eni ise 60cm’dir. Müzeye geliş tarihi 14.07.1975 tarihi olarak kayda geçmiştir. Eser müzeye Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti’den hibe olarak gelmiştir. Müzedeki yeri 2.depo 27 numaralı çekmecedir (Bkz.: Belge No.2).

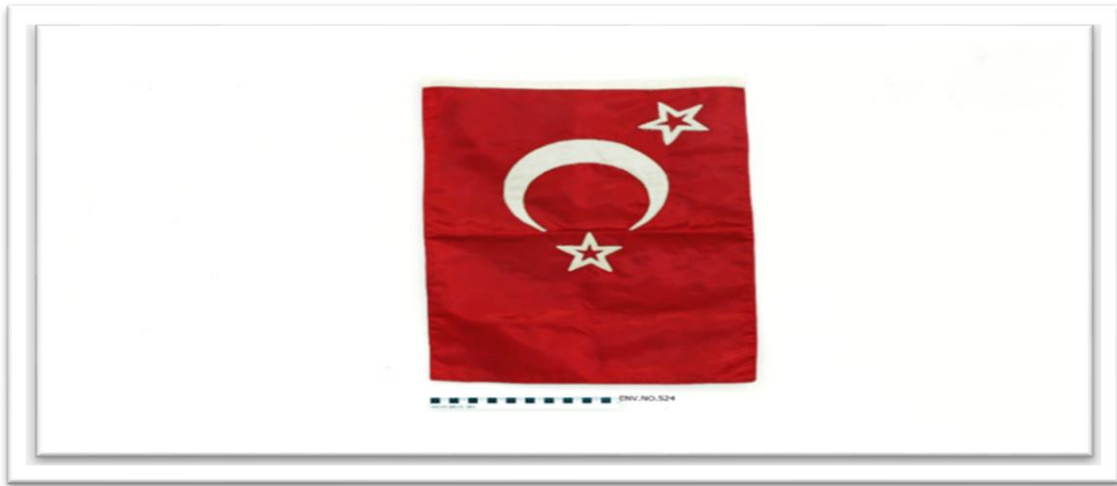
Eserin tanıtımı için yukarıda bahsi geçen belge gibi bir pankart olduğu görülmektedir. Künyesinde pankartın yağlı boya ile boyanmış olduğu belirtilmiştir. Üzerinde soldan sağa “Dağda” yazısı önünde kayalıklar üzerinde kahverengi giysili elindeki tüfeği ileri doğru uzatan bir insan resmi resmedilmiştir. Önünde “Hayır!” yazısı ile birlikte hilal ve yıldız resmi , “Türk Esir yaşar mı?” yazısı, elleri arkadan bağlı şekilde ilerleyen insanların resmi belirgindir. Ayrıca iki zincir arasında “Hatay 20 Yıl” yazısı “Hain Bir Bıçak Bizi Anayurttan Ayırdı “ yazısı saplanmış bir bıçak resmi yeşil zeminli harita üzerinde Antakya ve İskenderun yazısı yer almıştır. Müze arşivinde Pankartın lekeli olduğu belirtilmiştir.

Belge 3: Hatay Devleti bayrağıdır. Hatay Cumhurbaşkanının araba forsu olarak kullanılmıştır. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Etnografik Belgeler Üzerinden Tarihte Bir Kent ve Dönemin İzini Sürmek (20.Asrın İlk Yarısında Antakya)

Etnografik belgelerden bir diğeri ise bir bayraktır. Bayrak bir milletin ve siyasal sistemin bağımsızlığını ifade eden bir sembol olmanın yanı sıra milletin hürriyetinin işaretidir. Hatay'ın Fransız işgalinin sona ermesiyle 1938 yılı itibarı ile kazandığı bağımsızlık bir bayrak ile belgelenmiştir. Bu Hatay Devleti'nin resmi bayrağıdır. Bu belge no 3 envanter numarası 523 olarak kaydedilmiştir. Eserin cinsi yün, dönemi 20.yüzyıl olarak belirtilmiştir. Ölçüleri 33.5x46.5 cm'dir. Eserin müzeye geliş tarihi 14.07.1975 olarak ifade edilmiş olup Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti tarafından hibe edildiği belirtilmiştir. Eserin müzedeki yeri 2.Depo Çekmece 29'dur. Eser Hatay Devleti bayrağıdır. Hatay Cumhurbaşkanının araba forsu olarak kullanılmıştır. Kırmızı zemin üzerine içi dolu ay ve önünde içi boş yıldız bulunmakta olup köşedeki içi boş tek yıldız cumhurbaşkanlığını temsil etmektedir. Belge lekeli olup yer yer yırtılmalar ve biyolojik tahribat görülmektedir. Müze envanterinde eserin "kötü durumda" olduğu belirtilmiştir (Bkz.: Belge No.3).

Belge 4: Hatay Devleti bayrağıdır. Şenköy Bucak Müdürlüğünün binasında kullanılmıştır. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Belge no 4 olan etnografik eser ise Hatay Devleti bayrağıdır. Müze envanterinde adı bayrak olarak tanımlanan materyalin envanter numarası 524'tür. Eserin cinsi atlas ipektir. Dönemi 20.yüzyıl olup müzeye geliş tarihi 14.07.1975 olarak kaydedilmiştir. Eser diğer eserler gibi Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den intikal etmiştir. Bayrağın Şenköy Bucak Müdürlüğünün binasında kullanılmış olduğu belirtilmiştir. Bayrakta kırmızı zemin üzerine içi dolu ay ve önünde içi boş yıldız bulunmaktadır. Ayrıca köşedeki içi boş tek yıldız cumhurbaşkanlığını temsil etmektedir. Müze kayıtlarında eserin "İyi durumda" olduğu ifade edilmiştir (Bkz.: Belge No.4).

Belge 5: Albay Şükrü Kanatlı'ya ait Albay Ceketini Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Belge 6: Albay Şükrü Kanatlı'ya ait Albay pantolonu Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

İncelemeye tabi tutulan etnografik belgelerden bir başkası diğerlerinden farklı olarak bir sürece ve olaya aktif olarak tanıklık etmektedir. Hatay Arkeoloji Müze arşivindeki kayıtlarda Hatay'a giren ilk askeri grubun komutanına ait olduğu belirtilen üniforma dikkat çekicidir. Belge no 5 ve 6'nın envanter numarası 519'dur. Müze kayıtlarında adı "Albay Ceketini ve Pantolonu" olarak kaydedilmiştir. Eserin cinsi kumaş ve dönemi 20.yüzyıldır. Ölçüleri pantolon uzunluk 98 cm Ceket uzunluk 82.5 cm olup müzeye geliş tarihi 14.07.1975 olarak kaydedilmiştir. Diğer eserlerde olduğu gibi bu eser de Hatay Kuvayı Milliye Cemiyeti'nden hibe edilmiştir. Eserin müzedeki yeri: 2.Depo Çekmece 97'dir. Üniformanın yeşil renkli olup Albay Şükrü Kanatlı'ya ait olduğu kaydedilmiştir. Bu noktada söz konusu üniformanın Şükrü Kanatlı tarafından ne zaman

ve ne şekilde Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'ne verildiğine dair her hangi bir bilginin bulunamadığını da belirtmek gerekmektedir. Zira Şükrü Kanatlı'nın üniformayı Takviyeli Alayın Hatay'a gelmesinden sonra vermiş olması mümkün görülmemektedir. Öyle ki Kunaz Şahin'in de belirttiği üzere askerlerin yedek giysilerinin olmadığı sadece yedek fanila verildiği belirtilmiştir (Kurnaz Şahin, 2020). Konu bu çerçevede değerlendirildiğinde söz konusu müze envanter kayıda dayanarak üniforma kuvvetle muhtemel sonrasında gönderilmiştir.

Üniformaya ait detaylara bakılacak olunursa Müze kayıtlarında ceketin omuzlarında üç yıldızlı rütbenin bulunduğu, iki göğüs cebi, iki de yan cebinin yer aldığı belirtilmiştir. Kayıtlarda üniformanın yıpranmış olduğu ve üzerinde yırtıklar, deliklerin bulunduğu kaydedilmiştir. Ayrıca üniformanın paçalarından düğmeli ve kırmızı biyelid olduğu ağ tarafının ise oldukça yırtık olduğu belirtilmiştir. Müze envanterinde pantolon ve ceketin oldukça "kötü durumda" olduğu aktarılmıştır (Bkz.: Belge No.5 ve Belge No.6).

Belge 7: Binbaşı Ceket ve Şapkası olup Binbaşı Asım Gündüz'e ait olduğu bilinmektedir. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Üniforma kategorisine giren bir diğer eser belge no 7 olup Envanter numarası 520'dir. Eser adı Binbaşı Ceket ve Şapkasıdır. Eserin cinsi keten, eserin tarihi dönemi ise 20.yy'dır. Müzeye geliş tarihi 14.07.1975 olup müzeye geliş şekli, Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe şeklindedir. Müzedeki Yeri: 2.Depo Çekmece 97'dir. Hatay Arkeoloji Müze arşivinde bu eserin Binbaşı Asım Gündüz'e ait olduğu belirtilmektedir. Ancak Asım Gündüz söz konusu dönemde Genelkurmay İkinci Başkanı (Kurnaz Şahin, 2020, s. 484) olup gönderilen üniforma bir binbaşı elbisesidir. Asım Gündüz Balkan Harbi esnasında Binbaşı olarak görev yapmıştır. Bu bağlamda neden bir Binbaşı üniformasının gönderildiği ve bu üniformanın Asım Gündüz tarafından ne zaman ve ne şekilde Hatay Kuvayi Milliye Cemiyetine gönderildiği hakkında bir bilgiye brastlanılamamıştır. Sonuç olarak müze kayıt envanterine dayanarak söz konusu üniformanın Asım Gündüz tarafından anı olarak gönderilmiş olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Üniformaya ait ayrıntılar Hatay müze arşivinde kayıt altına alınmıştır. Buna göre üniformanın renginin solmuş olduğu ve omuzlarında rütbelere birer yıldız korunduğu belirtilmiştir. Yanı sıra üniformanın iki göğüs cebi, iki de yan cebinin bulunduğu aktarılmıştır.

Müze envanterinde üniformada yırtıklar, delikler ve lekelerin bulunduğu, şapka önünün kemerli olduğu üstünde hilal ve yıldız bulunan rozetinin bulunduğu notu düşülmüştür (Bkz.: Belge No.7).

Belge 8: Hatay'a ilk giren Albay Şükrü Kanatlı ve erinin atlarının nalları olduğu bilinmektedir. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

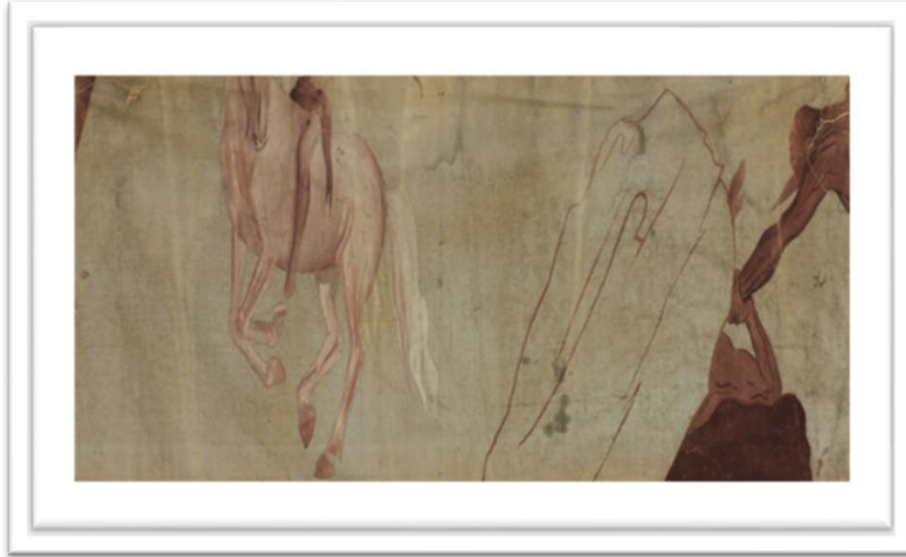
Belge no 8'in müzede kayıtlı envanter numarası 522 olup kazı envanter numarası bulunmamaktadır. Müze arşivinde eser adı *At Nalı* olarak kayda geçmiştir. Eserin cinsi, demirdir ve eserin tarihsel dönemi 20.yy'dır. Ölçüler, 3 adedi 12x11, 2 adedi, 13x11, 2 adedi 12x10cm şeklindedir. Eserin müzeye geliş tarihi 14.07.1975'tir. Müzeye geliş şekli ise Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'nden hibe biçimindedir. Müzedeki yeri: 1.Depo Raf 36'dır. Tanımı 7 adet olarak kayda geçmiştir. Hatay Arkeoloji Müze arşivinde Hatay'a ilk giren Albay Şükrü Kanatlı ve erinin atlarının nalları olduğu belirtilmiştir. Bazı çivilerinin yerinde olduğu ancak paslandığı belirtilmiştir (Bkz.: Belge No.8).

Belge 9: Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'nden hibe bir pankart. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Pankart türünden etnografik belgeler arasında çalışmanın önceki bölümünde bahsi geçenlerden farklı olarak resim ve çizim ağırlıklı olan üç ayrı eser daha bulunmaktadır. Bunlardan biri belge numarası 9 olup Envanter kaydı 516'dır. Eserin kazı envanter numarası bulunmamaktadır ancak eser adı Pankart olarak kayda geçmiştir. Eserin cinsinin bez olduğu ve

tarihi döneminin 20.yy'a işaret ettiği belirtilmiştir. Yanı sıra pankartın ölçülerinin uzunluk cinsinden 160 cm ve en olarak da 80 cm olduğu vurgulanmıştır. Müze kayıtlarında eserin müzeye geliş tarihi 14.07.1975 olup Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe olarak getirilmiştir. Arşiv belgesinin müzedeki yeri 2.Depo çekmece 26 'dır. Eserin tanımı ise bir pankart parçası olarak belgelenmiştir. Pankart yağlı boya ile boyanmış ve üzerinde koyu kahve, açık kahve ve beyaz renkli üç adet at figürü bulunmaktadır. Ayrıca lekeli olan eserin sağ üst köşesinde de kahverengi bir güvercin resmedilmiştir (Bkz.: Belge No.9).

Belge 10: Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe bir pankart. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Resim ve çizim ağırlıklı olan bir diğer pankart belge no 10 olup müze arşivinde envanter numarası 514 olarak kayda geçmiştir. Eserin kazi envanter numarası bulunmamaktadır. Bu eserin adı Pankart olarak belirtilmiş olup cinsi bezdir. Eserin tarihi dönemi 20.yy'a dayanmaktadır. Ölçüleri uzunluk 230 cm ve eni 60 cm'dir. Müze kayıtlarında eserin müzeye geliş tarihinin 14.07.1975 olduğu belirtilmiştir. Pankart Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe olarak müzeye getirilmiştir. Müzedeki yeri 2.Depo çekmece 24'tür. Belgenin tanımı bir pankart parçası olarak belirtilmiştir. Pankart yağlıboya ile boyanmış olup ayrıca üzerinde yer alan figürde sol tarafta beyaz bir at üzerinde belinden bir bez parçası sarkan insan resmi bulunmaktadır. Yanı sıra at kafasının üst bölümü ve üzerindeki insanın belden üstünün olduğu bölüm bulunmamaktadır. Sağ kenarda kaya(?)altında duran bir erkek kolu görünmektedir. Bu kol ona doğru mızrağını çeken koyu tenli kişiden kendini korumaya çalışmaktadır. Hamle yapan erkeğin yine yarı gövdesinin olduğu bölüm bulunmamaktadır. Müze arşivinde pankartın lekeli olduğu belirtilmiştir (Bkz.: Belge No.10).

Belge 11: Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe bir pankart. Hatay Arkeoloji Müze Arşivi.

Bir diğer resim ve çizim ağırlıklı pankart belge no 11 olup müze arşivinde 515 envanter numarası ile kayda geçmiştir. Belgenin kazı envanter numarası bulunmamaktadır. Müze arşivinde eser adı Pankart olarak belirlenmiştir. Pankartın cinsi bez olup tarihsel 20.yy'a dayanmaktadır. Ölçüleri ise uzunluk 230cm eni 90cm'dir. Pankart müzeye 14.07.1975 tarihinde getirilmiştir. Eser Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe olarak müzeye getirilmiştir. Müzedeki yeri 2.Depo çekmece 25'tir. Tanımı ise bir pankart parçası olarak kaydedilmiştir. Pankart yağlı boya ile boyanmış ve üzerinde dört adet koşan ceylan bulunmaktadır. Kayıtlarda pankartın lekeli olduğu notu düşülmüştür (Bkz.: Belge No.11).

Yukarıda detaylı bilgilerle ele alınan etnografik belgelerden tarihsel gelişmeler ve dönem göz önünde bulundurulduğunda önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Eserler kendi içerisinde pankartlar, bayrak ve flamalar ve üniformalar şeklinde kategorize edilecek olunursa çalışma daha analitik sonuçlar ortaya koyabilecektir. Bu kapsamda öncelikle pankartlar incelendiğinde içerik açısından dönemin tarihsel ortamına karşın geliştirilen istiklal ve bağımsızlık istencini yansıtmakta oldukları görülmektedir. Özellikle 1930'larda önceki dönemlere karşın daha belirgin bir biçimde görünür olarak izlenebilen toplumsal gösteriler ve mitinglerde kullanılmış oldukları olası olan bu pankartlar ele aldıkları konu açısından da dikkat çekici bilgiler ortaya koymaktadır. Pankartlar söz konusu mesajları yazı ve resim olarak simgelemiştir. Burada ortak olarak bazı anahtar kelimelerin ve figürlerin sıklıkla sembol olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Pankartların içerikte taşıdıkları ifade ve görseller yoluyla sembolik olarak önemli ve dikkat çekici mesajlar sundukları anlaşılmaktadır. Pankartlar genel olarak incelendiğinde yazı ve görsellerden hareketle bu mesajların özgürlük, mücadele, bağımsızlık, birliktelik, vatan, Türk yurdu, zafer, bayrak, azim ve teşkilatlanma kavramları üzerine olduğu ifade edilebilir.

Biçimsel bir incelemede pankartlarda yer alan simgelerin yazılı ve görsel oldukları görülmektedir. Yazılı olanlarda *Kırk asırlık Tür yurdu düşman elinde esir kalmaz, silahsız mücadele başladı, esir, vurduk, asker, şehir, Vahdet, Yenigün, Atatürk müjdeledi, 15 Mart 1923, Adana, Karagöz, Atayolu, Türk esir yaşar mı, esir gibi yaşadı, Hatay yirmi yıl esir yaşadı, hain bir bıçak bizi anayurttan ayırdı* şeklinde ifadeler yer almaktadır. Söz konusu terimlere geniş bir çerçeveden bakıldığında bunların birer anahtar kelime biçiminde tarihsel sürece ait gelişmeleri özetler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Pankartta yer alan ifadelerin yaklaşık 20 yıllı bulan önce

Fransız işgal daha sonra ise Fransız manda dönemi gelişmelerine işaret etiği görülmektedir. Ayrıca manda döneminde Fransız sömürge yönetiminin geliştirdiği tutumun yaşamın çeşitli alanlarında baskılayıcı ve zorlayıcı olduğuna dair ifadeler dikkat çekmektedir. Burada özellikle *esir yaşandı* ve *hain bir bıçakla anayurttan ayrılmış* şeklindeki ifadeler bu çıkarımı destekler niteliktedir. İlâveten önce silahsız mücadele sonrasında ise vurduk ifadeleri silaha silahla karşılık verilmek zorunda kalındığına işaret etmektedir. Yanı sıra Antakya ve civarında kısacası yerelde teşkilatlanan Kuvayı milliye güçleri ile başlatılan ancak daha sonra diplomatik ve kültürel yollarla geliştirilen bağımsızlık çabaları hakkında da ipuçları yer almaktadır. Pankartlarda kullanılan Vahdet, Karagöz ve Yenigün ifadeleri de özellikle 1930'lardan sonra başlayan diplomatik mücadelenin haricinde yerelde geliştirilen bir kültür mücadelesine de işaret etmektedir. Bu kültür mücadelesinde bölgenin entelektüel potansiyeli Antakya merkezinde teşkilatlanan ve Atatürk tarafından desteklenen basın yayın yoluyla gerçekleşen mücadele etkin rol almıştır. Bölgenin vatanperver gazetelerinden olan ve pankartta adları verilmiş olan Yenigün, Atayolu, Karagöz gibi süreli yayınlar bölgenin işgalden kurtuluş ve sonrasında da Türkiye'ye katılım sürecinde halkın moral, motivasyonunu destekler nitelikte yayın yaparak gelişmeler hakkında halkın doğru bilgiler edinmelerini, birliktelik ve beraberlik oluşturmalarına olanak sağlamıştır. Ayrıca bu basın faaliyetleri sayesinde Anayurt ile Antakya arasında bir kültür koridorunun varlığı ve canlılığının desteklendiği görülmüştür. Bu basın üzerinden yürütülen yayınlar ve Türkiye'de başlayan Atatürk inkılaplarının bölgede varlığını, uygulanmasını sağlayıcı yazılar sayesinde gerçekleşmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz.:Özkaya Duman, 2019, 26).

15 Mart 1923 Atatürk'ün bu tarihte Adana ziyareti ve bu ziyarette Adana garında yapılan törende Hataylılar ve Ayşe Fitnat'ın nutkuna ** işaret edilmektedir. Bunun dışında Adana ifadesi ise bölgenin Fransız işgal yılları süresince bağımsızlığın temini ve Türkiye'ye iltihaka kadar Adana vilayetinin desteği vurgulanmıştır. Burada bahsi geçen Atatürk'ün Adana ziyareti ve tören alanında Hataylı bir grup ile görüşmesi tarihsel gelişmeleri önemli ölçüde etkileyecek, Antakya ve civarının geleceği meselesinin hem Atatürk hem de ulusun nezdinde canlılığını sağlayacaktır.

Pankartlarda görsel bir yöntemle resim şeklinde çizim şeklinde verilen mesajlar arasında ise silah, zincir, mızrak, bıçak, tüfek, dağ, zirve, asker, at, ceylan figürleri bulunmaktadır. Bu görsel ifadeler arasında özellikle belge no 10'da Fransız işgaline karşı bir mücadelenin özetlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Burada at üstünde kendini bir yabancıya karşı mızrağıyla koruyan bir kişi resmedilmiştir. 11 nolu belgede ise dört adet koşan ceylan görseli verilerek mücadelede zafer ve başarının simgelenmiş olduğu düşünülebilir. Aynı şekilde 9 nolu pankartta güvercin ve koşan at resimleri ile de zaferin müjdelenmesi yönünde bir anlatının resmedilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

** Atatürk'ün 15 Mart 1923 tarihli Adana ziyaretinde Atatürk, trenden inip yürümeye başladığı esnada kalabalığın arasından öne çıkan dört kadın ellerindeki "Gazi baba bizi de kurtar" yazılı pankartla yolunu kesmişlerdir. Bu esnada kadınlardan Antakyalı Affan Efendi'nin kızı Ayşe Fitnat Hanım önemli bir nutuk okumuştur. Buna göre: "*Selam sana ey doğunun güneşi; büyük kurtarıcımız. Saygı sana ey İslâmlığı kurtaran büyük Gazimiz. Ey zulümleri yıkan, ezilenleri kurtaran Türk kahramanı. Ey ağlayan masum gözlerin, sızlayan Türk yüreklerinin dermanı! Bugün ayağını bastığın Adana'da yeni bir hayat beliriyor. Parlak bir umut, bir gelecek doğuyor. Fakat heyhat ki Adana'nın güzel bir parçası olan zavallı Antakya'da, İskenderun'da yüz binlerce masum hemşireler düşman çizmeleri altında sürünüyor. Mini mini Türk yavruları boğazlanıyor. Ey Ulu Gazi, bizi de kurtar. İşte biz Antakyalılarla, İskenderunlular sevinerek ayağının altında ölmek istiyoruz. Eminiz ki ruhumuz sizi Antakya yöresine götürecektir ve Kemal'in güneşi oralarda da bütün gücü ile doğacaktır. Yaşasın Gazi Paşamız, yaşasın millet, yaşasın Adanalılar..."* Bu veciz nutuk üzerine Atatürk, "Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde kalamaz" diyerek Hatay konusundaki tutumunu açık bir biçimde göstermiştir (Çakmak, 2014, s.57-58). Ayrıca bkz.: (Soyak, 2004, s.528; Melek, 1991).

Belgeler arasında bayrak ve flamalara bakılacak olunursa bunlar da gene dönemin siyasal ve sosyal ortamına dair izler taşımaktadır. Zira Hatay'ın Fransız işgalinin sona ermesiyle 1938 yılı itibarı ile Hatay halkının kazandığı bağımsızlık bir bayrak ile belgelenmiştir. Bu Hatay Devleti'nin resmi bayrağıdır. Bu çıkarım makalede belge no 3 olarak yer almaktadır. Belge no 4 de aynı şekilde ancak cumhurbaşkanlığını temsil etmektedir. Ayrıca bayraklar, flamalar bağımsızlık sembolü ve hürriyetin göstergesidirler.

Pankartlar, bayrak ve flamaların yanı sıra üniformalar ise müzeye Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'nden hibe olarak gelmiştir. Bunlardan yeşil renkli ve omuzlarında üç yıldızlı rütbe olan albay üniformasının Albay Şükrü Kanatlı'ya ait olduğu belirtilmektedir. Binbaşı Ceket ve Şapkası ise Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den aynı şekilde hibe olarak müzeye getirilmiş olup eserin Binbaşı Asım Gündüz'e ait olduğu kaydedilmiştir. Ceket omuzlarında rütbelere birer yıldız konulmuştur. *At Nalı* olarak kayda geçmiş olan ve diğerleri gibi Hatay Kuvayi Milliye Cemiyeti'den hibe biçiminde getirilmiş olan bu eser ise Hatay'a ilk giren Albay Şükrü Kanatlı ve erinin atlarının nalları olduğu bilinmektedir. Bu envanterler sürecin tanığı olan ve bil fiil mücadelede bulunmuş olan kahramanlara ait eşyalardan oluşmaktadır. Etnografik müzelerde koruma altında tutulan ve kimi müzelerde ise ziyaretçilere açılan bu türden eserler tarihin belli bir dönemini somutlaştıran ve arihsel sürecin duygusunu aktarmada bu sayede gelecek nesillere bu değeri aktarmada güçlü argümanlar olarak önemlidirler. Bu bağlamda tarihi süreçlerin farklı bir yaklaşımla tarihsel ve kültürel mirasın bu türden değerlerin muhafaza edilmesi ve kalıcılığının sağlanması ile nesiller boyu sürdürülebilirliğine olanak sağlanacağı ifade edilebilir. Bu amaçla her türden bilgi ve bulgunun, ve özeldir etnografik eserlerin çeşitli arşiv, müze ve bilimsel çalışma birimlerinde değerlendirilmesi, önce korunması daha sonra görünür bir biçimde güncel ve yaşayan bir değer olarak incelenmesinin, sergilenmesinin toplumsal alanda önemli bir bilinç ve bilgi oluşturabileceği muhakkaktır. Yerel ya da ulusal düzeyde tarihi ve kültürel mirasın taşıyıcısı, toplumsal hafızanın ise geçmişe dair izleri olan bu türden eserlerin bilinmesi, korunması, incelenmesi ve sergilenmesinin söz konusu toplumsal belleğin korunmasına, sürdürülebilirliğine olanak tanıyacağı muhakkaktır. Bu bağlamda milletlerin belli tarihi dönemlerinin geçmişe dair izleri, tanıkları etnografik belgeler o milletlerin geleceklerini güçlendiren, aydınlatan argümanlar olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç

Akademik tarih çalışmalarında önemli bir referans olarak değerlendirilen etnografik eserlerin birinci elden kaynaklar olarak, incelenen tarihsel döneme tanıklık etmiş olmalarıyla araştırılan konuyu anlamaya çeşitli yaklaşımlar katabildikleri ve farklı bakış açıları oluşturdukları anlaşılmaktadır. Esasında bu çalışma da bilimsel ve akademik çalışmalarda tam olarak bu türden belge ve envanterlerin çeşitli yönleriyle incelenmesi gereğine vurgu yapmak amacını taşımaktadır. Makale özelinde ele alınan konu genel olarak Hatay'ın özeldir ise Antakya, İskenderun ve civarının Fransız işgali ve sonrası bağımsızlık ve Türkiye'ye katılım dönemlerine tanıklık etmiş olan etnografik eserler ışığında tarihsel gelişmeleriyle dönemin yeniden gözden geçirilmesi üzerine odaklanmıştır. Bu amaçla Hatay Arkeoloji müzesinde yer alan ve söz konusu dönemin tanıklığını etmiş etnografik eserlerin, belirlenen tarih aralığında analiz edilerek konu farklı bir yöntemle irdelenmiştir. Bu bağlamın tarihi ve kültürel mirasın belli ölçülerde ele alınan konu ve dönem özelinde korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına da dikkat çekeceği düşünülmektedir.

Pankartlar, flamalar, üniforma ve diğer eşyalardan oluşan bu etnografik eserlerin Hatay'ın Fransızlar tarafından işgaline, işgalden bağımsızlığa ve sonrasında da Türkiye'ye katılıma giden süreci çeşitli yönleriyle ele aldığı anlaşılmaktadır. Bu belgelerde bölgenin Fransız işgali sürecinde yaşanan gelişmeleri sembolize eden kavram ve resimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu

bağlamda özellikle pankartlar ile topluma söz konusu tarihsel süreç ve gelişmeler hakkında mesaj ve bilgi vermenin amaçlandığı dikkat çeken bir noktadır. Yanı sıra bu sürecin temel olaylarını özetleyen ve simgeleyen kimi ifadeler öne çıkan konu başlıklarına işaret etmektedir. Bunlar arasında örneğin istiklal, esaret, özgürlük, ordu, işgal, anayurt, yurt, tutsaklık gibi kavramlar bu etnografik belgelerden ilk iki kategoride kullanılmıştır. Söz konusu etnografik eserlerin son kategorisi olan üniformalar ise bölgenin bağımsızlığını elde etmesi ile Hatay'a ilk giren Türk komutan ve askerlerine ait olup dönemin siyasal ve sosyal durumunu temsil etmektedir. Bu bakımdan özellikle siyasal konjoktürün üç siyasal güç (Türkiye, Fransa ve Suriye) etrafında bir rekabet yarattığı özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk'ün liderliği ile bölgenin bağımsızlık ve Türkiye'ye katılımı konusundaki tutumu hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Yazılı kaynaklar ve literatür üzerinden yapılan çalışmalarda yer alan bilgilerle genel anlamda örtüşen bulgular çalışmada kullanılan araştırma yönteminin önemini açıkça ortaya koymaktadır. İncelenen bu etnografik belgelere göre Atatürk'ün bir şahsi mesele olarak değerlendirdiği bu mücadeleyi nasıl sahiplendiği ve desteklediği hakkında dikkat çeken ayrıntılar özellikle pankartlarda yer alan bilgi ve notlarda yer almaktadır. Ayrıca burada dönemin siyasal konjoktürü içerisinde yürütülen bağımsızlık ve Türkiye'ye katılım mücadelesinde bölgenin entelektüel potansiyelini gözler önüne seren ayrıntılara da yer verilmiştir. Bu çerçevede dönemin önemli yerel gazetelerinden örnekler verilerek basın da tarihsel süreçteki rolüne vurgu yapılmıştır. Örnekler arasında Atayurt, Yenigün yer almakta olup verilen gazete sütunlarında Osmanlı Türkçesi ve yeni alfabeden metinler aktarılmıştır. Burada özellikle Fransız manda yönetimi uygulamalarına rağmen yeni alfabenin Hatay'da uygulanması ve gazete sütunlarına taşınması ile Atatürk'ün inkılaplarının Hataylılar tarafından benimsendiğine Anayurt ile Hatay arasında güçlü kültürel bağların varlığına dikkat çekilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Zira bu süreç kültür üzerinden de yürütülen bir mücadeleyi gözler önüne sermektedir. Ki bu çerçevede dilin bu bağlamın en önemli unsurunu oluşturmuş olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma ile akademik tarih çalışmalarında arşiv ve yazılı metin türünden belgelerin dışında görsel, simgesel, resimli öğeler ve kavramlar ile de farklı açılardan önemli çıkarımların ortaya konulabileceği görülmektedir. Bu yöntemle kimi yazılı belgelerde yer almayan ve çoğu zaman gündelik yaşama ait ayrıntı ve gelişmelerin farklı yaklaşımlar ortaya koyabilecek bilgi ve yorumlarla zenginleştirilebileceği anlaşılmaktadır.

Kaynakça

Arşivler

BCA. 030.18.01.02.86.15.10.

BCA. 030.10.224.510.12.

BCA. 030.10, 222.501.4. Yer No:402.24.

Hatay Arkeoloji Müze Arşivi

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet, 28 Mart 1938

Hatay Devlet-i Ceride-i Resmîye, 15 Eylül 1938 No.25

Nacak, 26 Temmuz 1963, Cuma, yıl 4, Sayı 218.

TBMM Zabıt Ceridesi, 1.11.1936, C.1.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.14, Devre 1, İçtima 2, Ankara, 1958.

Yenigün, 14 Nisan 1938

Kitap ve Makaleler

Ada, S. (2013). *Türk-Fransız ilişkilerinde Hatay sorunu (1918-1939)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Armaoğlu, H.F. (2016). *20.yüzyıl siyasi tarihi (1914-1995)*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Çakmak, E. (2014). "Atatürk'ün Adana ziyaretleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Kasım 2014, Cilt XXX, Sayı 90, Sayfa Aralığı 49-82.

Dağıstan, A. ve Sofuoğlu, A. (2008). *İşgalden katılıma Hatay*, Phoenix yayınları, Ankara.

Demirel, A. (2017). *İsmet İnönü defterler (1919-1973)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

İnönü, İ. (2014). *Hatıralar*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Kodaz, Y. (2020), *Türk Basınına Yansımalarıyla Hatay Sorunu (1936-1939)*, Palet Yayınları, Konya.

Kurnaz Şahin, F. (2020). "Hatay'ın bağımsızlığı sürecinde Türkiye'nin bölgedeki asayişini sağlamak için yaptığı askeri hazırlıklar: takviyeli alay ve faaliyetleri", *Anavatana Katılışının 80.Yılında Hatay Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 4-6 Nisan/April 2019/ HATAY, Yayına Hazırlayanlar: Erdem Ünlen H. Aytuğ Tokur, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Kürkçüoğlu, Ö. ve Erhan, Ç. (2020). *Yaşayan Lozan, "Lozan Gelişmeleri"*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Melek, A. (1991). *Hatay nasıl kurtuldu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Özkaya Duman, O. (2017). *Geçmişin sesiyle tarihi yeniden düşünmek üzerine bir sözlü tarih denemesi-Antakya örneği 1921-1939 Sosyo Kültürel Yaşam*, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Antakya.

Özkaya Duman, O. (2019). *Bağımsızlığa giden yolda Sancak'tan Hatay Devleti'ne yerel basın ve faaliyetleri (1918-1939)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Payaslı, V. (2017). *Sancak'tan Vilayet'e Hatay (1921-1960) (siyasal, sosyal ve kültürel yönüyle)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Saran, N. (1989) *Antropoloji*, İnkılap Yayınları, İstanbul.

Sarınay, Y. (2001). "Atatürk dönemi türk dış politikası ve Hatay", *Anavatana Katılışının 60.Yıldönümünde Hatay (Atatürk'ün Doğumunun 120.Yıldönümüne Armağan)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Sarıtaş, S. (2019). "Halkbiliminde maddi kültüre teorik ve metodolojik yaklaşımlar", *Millî Folklor* 122 (Yaz 2019), 29-40.

Etnografik Belgeler Üzerinden Tarihte Bir Kent ve Dönemin İzini Sürmek (20.Asrın İlk Yarısında Antakya)

Soyak, H.R. (2004). *Atatürk'ten hatıralar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Sökmen, T. (1992). *Hatay'ın kurtuluşu için harcanan çabalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara.

Yalçın, D. ve Akbıyık Y. ve Diğerleri (2008). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.I, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.

Elektronik Kaynaklar

Sarınay, y. (<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hatay-sorunu-ve-cozumu/> Erişim Tarihi: 25.04.2022).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı etnografik nitelikteki taşınır kültür varlıkları hakkında yönetmelik (<https://teftis.ktb.gov.tr>, Erişim Tarihi: 02.04.2021)

Sözlü Kaynaklar

Aslı Tuncer ile 18.04.2022'de yapılan görüşme.

Murat Acar ile 05.05.2022'de yapılan görüşme.

Extended Abstract

The constituents of material culture are the documents of ethnographic qualities which are the sources of substantial academic studies. They present information that may reveal enormously rich historical accumulation, the various aspects of societies living in a certain historical period. To pursuit well-experienced lives through the aforementioned ethnographic sources sometimes might provide the researcher significant information that cannot be attained in the written documents. Recently, historical studies have gone beyond the classical methods and have begun to take the information and sources of this kind into consideration. Historical studies, in addition to written texts and archives, have also benefited from sources such as unwritten material works, oral, visual or audio that have been frequently encountered in many studies.

In general terms, humanity, in response to what nature have offered throughout history, have created a secondary habitat with the materials that have been attained in the nature (Nephan, 1989, p.278). This space consists of the products of human mind that produces, changes and transforms for the survival of humanity and the adaptation to the environment in which it lives despite the difficulties of nature. In other words, the concrete instruments that humanity have developed against nature in its thousands years of struggle for existence are movable cultural assets of ethnographic nature, material culture or material cultural elements. Different from animals, human beings have produced tools by using natural resources in their environment. As a result, material culture is universal and is seen in all societies around the world.

In a different approach, in order to understand socio-cultural relations of societies through concrete products, material culture reveals what materials they are made of, what methods and techniques were used and by whom. Material culture endeavors to understand and interpret socio-economic and cultural patterns through the materials. It is an interdisciplinary field of research in addition to being closely related with many disciplines such as history, anthropology, sociology, art history, archeology and museology (Sarıtaş, 2019, p.29-40).

In this context, the article was written with the approach and method briefly mentioned above and as the output of the project numbered 19.M.054 which was supported by Hatay Mustafa Kemal University Scientific Research Projects Coordinatorship. For their support, I would like to thank the institution. The material culture stuffs mentioned in this study are situated in the 1st and 2nd warehouses of the Hatay Archaeology Museum. The artifacts preserved in the mentioned parts of the museum present some valuable information on the various features of the region from the beginning of the 20th century. From these artifacts, it is attainable to gain information about social, cultural, economic and political settings. The above-mentioned material culture elements are dealt with as the main source of this study. Our purpose is to make certain inferences in the light of material culture elements that bear witness to the period whose boundaries are drawn in the article as an alternative to the methodology of interpreting the documents and to draw attention to the use of material culture elements as the main source or complementary one. With this approach, it is aimed to have a unique approach to the events of the period in question.

In line with the purposes whose main contours are drawn above, it is intended to have the opportunity to eliminate the possible blanks which might not be filled with merely written sources by way of the construing ethnographic sources. To support the narratives in academic studies with visual materials will contribute significantly to the general understanding of the period. With this aim in mind, I visited Hatay Archaeology Museum at regular intervals. After the examinations and interviews in the museum, I was granted the permission to the examination and photographing of ethnographic artifacts in the museum warehouse. In the process of this study, even though the pandemic conditions caused certain delays, the study has been completed.

According to the interview with archaeologist Aslı Tunçer, who is in charge of the Hatay City Museum, it is known that the general situation of ethnographic artifacts examined in the study have been preserved in the warehouses numbered 1 and 2 of the Hatay Archaeology Museum the construction of which was begun during the French Mandate and continued between 1938 and 1948 and the official opening was in 1948. Tunçer states that these artifacts which had not been exhibited in Hatay earlier could not be included in the scope of the theme-oriented arrangement that were made in the newly constructed Hatay City Museum (Tunçer, the interview on April 18, 2022).

This study will be developed on the evaluation of the identified selection related to the subject in question from the sources involving movable material culture elements with ethnographic qualifications in the Hatay Archaeology Museum, one of the most important archaeology museums of the world. In the context of the materials composed of movable material culture elements with ethnographic qualification which are the main source of the study, the condition of Antakya at the beginnings of twentieth century will be evaluated on the axis of the social, cultural and political atmosphere. In this context, the documents used as the main source seem to provide information about the French occupation after the Mondros Armistice signed between Ottoman State and the Allies in 1918, French mandate government, decolonial movements against the French occupation, the devotion to the Motherland and the accession activities. Furthermore, when the banners which were thought to be used in the independence activities against the occupation are examined, the process appears to be developed with both diplomatic and cultural efforts. Accordingly, Yenigün, Atayolu, Karagöz ve Vahdet which were among the important press and broadcasting activities of the period are pointed out. It is understood that through these literature groups there has been a struggle by pen, people were informed about the events via the publications in question. It is realized that

the pennants were used for the visual images symbolizing the freedom and sovereignty of the region. When the attires and goods that witness to the process are examined, the commander, soldiers who entered Hatay for the first time, their attires and other belongings together with the cultural values should be evaluated as the emblem of the emotion and motivation cultivated in the abovementioned goals.